

ایلیاد

نویسنده: هومر

مترجم: سعید نفیسی



انتشارات بهزاد

Homerus

هومر، قرن ۹ ق. م

ایلیاد / نویسنده: هومر؛ مترجم: سعید نفیسی. -- تهران: بهزاد، ۱۳۸۵

ISBN: 964-5959-99-3

۶۶۵ ص.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

Odyssey, c2004.

عنوان اصلی:

کتاب حاضر در سالهای مختلف توسط مترجمان و ناشران متفاوت نیز منتشر شده است.

نمایه. ۱. شعر حماسی یونانی -- ترجمه شده به فارسی. ۲. آشیل (اساطیر یونانی). ۳. جنگ تروا. ۴. افسانه‌ها و قصه‌های یونانی. الف. نفیسی، سعید، ۱۲۷۴ - ۱۳۴۵، مترجم. ب. عنوان.

۸۸۳/۰۱

PA ۴۰۳۲/ف۲۳

م۸۵-۳۴۸۱

کتابخانه ملی ایران

انتشارات بهزاد

میدان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری، جنب پستخانه، بن‌بست گرانفر، پلاک ۱۹۳، طبقه اول، تلفن: ۶۶۹۶۵۳۳۰، فاکس: ۶۶۴۱۳۶۲۴

نام کتاب: ایلیاد

نویسنده: هومر

مترجم: سعید نفیسی

صفحه آرا: ملیحه کسروی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۵

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۶۴-۵۹۵۹-۹۹-۳ ISBN: 964 - 5959 - 99 - 3

فهرست مندرجات

۵	دیباجة مترجم
۱۰	ايلیاد و اديسه
۱۸	هوميرو داستان جنگ تروا
۲۷	اساطير يونان
۳۵	سرود نخستين
۵۹	سرود دوم
۸۹	سرود سوم
۱۰۷	سرود چهارم
۱۲۷	سرود پنجم
۱۶۱	سرود ششم
۱۸۱	سرود هفتم
۱۹۹	سرود هشتم
۲۱۹	سرود نهم
۲۴۳	سرود دهم
۲۶۳	سرود يازدهم
۲۹۳	سرود دوازدهم
۳۱۰	سرود سيزدهم
۳۳۹	سرود چهاردهم
۳۵۷	سرود پانزدهم
۳۸۳	سرود شانزدهم
۴۱۳	سرود هفدهم

۴۳۹		سرود ہجدهم
۴۶۱		سرود نوزدهم
۴۷۷		سرود بیستم
۴۹۵		سرود بیست و یکم
۵۱۷		سرود بیست و دوم
۵۳۷		سرود بیست و سوم
۵۶۹		سرود بیست و چہارم
۵۹۶		ضمائم

دیباچه مترجم

در سه هزار سال پیش دو منظومه به زبان یونانی قدیم سروده شده که شاید بیش از هر اثر ادبی دیگر در سراسر جهان شهرت و اعتبار داشته باشد. منظومه اول را که باید «حماسه یونانیان قدیم» دانست به زبان یونانی «ایلیاس»^(۱) یا «ایلیادوس»^(۲) می نامند و وجه

تسمیه آن از کلمه «ایلیون»^(۳) یکی از نامهای شهر «تروا»^(۴) در آسیای صغیر است که «پرگام»^(۵) نیز به آن می گفته اند و یونانیان قدیم ده سال آن را شهر بند کردند و سرانجام گشادند. آثار این شهر را اروپاییان در جایگاهی که اکنون به نام «حصار لیغ» دهکده ای است در ترکیه امروز یافته اند. این حماسه منظوم بزرگ شامل بیست و چهار سرود است که هر یک از آنها ایلیادوس نام دارد و بهمین جهت همه کتاب را نیز به همین نام خوانده اند. در برخی از زبانهای اروپایی این کلمه را «ایلیاد» تلفظ می کنند و در عرف زبان فارسی نیز به همین نام معروف شده است.

منظومه دوم را به یونانی «ادوسئوس»^(۶) می نامند و این کلمه در برخی زبانهای اروپائی «ادیسه»^(۷) خوانده می شود و در زبان فارسی نیز بیشتر بدین نام معروف شده است.

درباره اینکه گوینده این سخنان کیست و در چه زمانی می زیسته و آیا هر دو کتاب از یک سراینده است و یا از دو گوینده مختلف بسیار سخن رفته است و شمه ای از آن سخنان را در این دیباچه و یا ضمیمه کتاب خواهد آمد.

از دیرباز سراینده هر دو منظومه را یک تن دانسته و او را به زبان

1- Ilias

2- Iliados

3- Ilion

4- Troie

5- Pergame

6- Odusseus

7- Odyssée

یونانی «اومیروس»^(۱) و به زبان لاتین «هومروس»^(۲) نامیده‌اند. در کتاب‌های قدیم ما به رعایت اصل یونانی نام وی را «اومیروس» نوشته‌اند و در زبانهای اروپایی به پیروی از زبان لاتین Homer و Homère ضبط کرده‌اند، به همین جهت در ایران امروز بیشتر به نام «همر» یا «هومر» معروف شده است. برخی احتمال داده‌اند که وی در قرن دهم پیش از میلاد زیسته باشد و هفت شهر مختلف یونان را زادگاه او دانسته‌اند.

عصر زندگی هومر

دوران پهلوانی دور بوده و خود در زمانی می‌زیسته سراینده‌ای که ایلیاد و ادیسه را سروده پیداست که مردم حسرت آن روزگاران پر از شگفتی و دلاوری را می‌خورده‌اند. بدین‌گونه پیداست که هومر در همان زمانی که این وقایع روی می‌داده نمی‌زیسته است. هرودوت مورخ معروف می‌گوید: «به عقیده من هومر و «هزیود»^(۳) (شاعر یونانی قرن هشتم پیش از میلاد) تنها چهارصد سال پیش از من زیسته‌اند».

بنابراین گفته هومر معاصر «لیکورگ»^(۴) قانون‌گذار معروف سیپارت بوده که در قرن نهم پیش از میلاد زیسته است و بدین حساب سه قرن پس از تصرف شهر تروا در جهان بوده است. اما دانشمندانی که رایشان مصاب‌تر است عقیده دارند که تاریخ زندگی او را باید اندکی بالاتر از زمان لیکورگ برد و در حدود سال هزار پیش از میلاد قرار داد. چنانکه در اسناد قدیم گفته شده است که لیکورگ اشعار هومر را که در آن زمان در آسیای صغیر رایج بود، گرد می‌آورد و نسخه برمی‌داشت. از سوی دیگر پیداست در زمانی که این اشعار سروده شده شاهان یونان جلوه‌ای داشته‌اند، در یونان هنوز سلطنت موروث برقرار بوده و این شاهان از نژاد پهلوانان داستانی بوده‌اند و هومر برای کام‌جویی و خوشامد این شاهان این اشعار را درباره پهلوانان سروده است. اینکه هومر می‌گوید: «فرماندهی چند تن خوب نیست، باید تنها یک سرکرده و یک شاه در سر کار باشد» خود دلیل بر این نکته است زیرا که ناچار در حکومت دمکراسی که بعدها در یونان

1- Omeyros

2- Homerus

3- Hésiode

4- Lyeurgue

برقرار شده گوینده‌ای نمی‌توانسته است چنین سخنی از زبان اولیس بگوید.

ادبیات یونان پیش از هومر

شکی نیست که یونانیان قدیم پیش از نظم ایللیاد و ادیسه ادبیات منظوم داشته‌اند و از آنچه به ما رسیده است مسلم می‌شود که نخستین سرایندگان آن سرزمین راهبانی بوده‌اند که یونانیان خود به ایشان «آئوئیدوس»^(۱) می‌گفتند و این کلمه را امروز به زبان فرانسه «آئد»^(۲) تلفظ می‌کنند. اشعاری که این گروه از سرایندگان سروده‌اند سرودهای دینی بوده که در مراسم مذهبی تغنی می‌کرده‌اند و مانند همه اشعاری که بدین اندیشه و بدین‌گونه سروده شده با موسیقی توأم بوده است. تردیدی نیست که در آغاز پیدا شدن هر زبانی نیز از این‌گونه سرودسرایی مانند زندخوانی ایران قدیم معمول می‌شده است. ناچار بدیهه سرایی در این‌گونه موارد از سرایندگی بیشتر رواج داشته است. مدتها یگانه سرایندگان همان راهبان بوده‌اند که در سخن منظوم خود خدایان را می‌ستوده و کردار و رفتارشان را به نظم ادا می‌کرده‌اند.

پس از آن دسته‌ای دیگر از سرایندگان پدیدار گشته‌اند که هومر خود ایشان را «دمیئورکس»^(۳) می‌نامد و این کلمه در زبان فرانسه «دمیورژ»^(۴) خوانده می‌شود. این دسته از سرایندگان پیروزی‌های پهلوانان را نیز با مناقب خدایان توأم کرده بودند.

اندک اندک شعر غنایی و غزل‌سرایی نیز در آن کشور رواج یافته و در اشعار خود بیشتر به اصطلاح رایج شعر فارسی «بهاریه» یعنی اوصاف بهار را می‌سروده‌اند و در آغاز و پایان هر منظومه کلمه «الینوس»^(۵) یا «لینوس»^(۶) را که به معنی دریغ و افسوس است می‌آوردند، به همین جهت این‌گونه از تغزل را لینوس نامیده‌اند.

سپس نوعی دیگر از شعر پدید آمده است که در دلاوری و سوگواری

1- Aoidos

2- Aède

3- Demiourgos

4- Dēmiurges

5- Elinus

6- Linus

خوانده می‌شد و در آن نام «پئان»^(۱) خدای روشنائی و زندگی را می‌برده‌اند که درمان و دلداری را از او می‌دانسته‌اند. و به همین جهت، این‌گونه از تغزل را «پئان» نام گذاشته‌اند. در میان پئانها منظوماتی هم بوده که جنبه دینی نداشته است.

نوعی دیگر از شعر را تنها در جشن‌های زناشویی می‌سرودند و شب هنگامی که عروس را از خانه پدر با مشعل به خانه شوهر می‌بردند در راه از این گونه اشعار می‌سرودند و این اشعار را به مناسبت نام «هومن»^(۲) که خدای زناشویی بود، «هومنائوس»^(۳) می‌گفتند.

قسم دیگری از شعر که رواج داشته مراثی بوده است که در مرگ دوستان و نزدیکان می‌سروده‌اند و آن را «طرینوس»^(۴) می‌گفتند و به زبان فرانسه «ترن»^(۵) می‌گویند.

تردید درباره وجود هومر

کسانی که درباره هومر و انتساب ایلید و ادیسه به او شک کرده‌اند گفته‌اند که نه تنها این دو منظومه از یک گوینده نیست بلکه ایلید مجموعه سرودها و مقطعاتی است که گویندگان مختلف، در زمان‌های مختلف سروده و سپس آنها را با هم گرد آورده و از آن کتابی ترتیب داده و تدوین کرده‌اند. اما در قرن هفدهم میلادی این عقیده سست شد و دانشمندان بزرگ به دلایلی ثابت کردند که سراسر ایلید اثر طبع یک گوینده بیش نیست. برخی دیگر درباره زمان سروده شدن این اشعار تردید داشتند و آنها را از قرن دهم پیش از میلاد نمی‌دانستند و معتقد بودند که یونانیان قدیم قرن‌ها پس از آن به شاعری آغاز کرده‌اند و حتی در این زمینه بدین عقیده گرویده بودند که ایلید مجموعه‌ای از سرودهایی است که آندهای چند در قرن‌های متعدد سروده‌اند و سپس آنها را یک دست و یکنواخت کرده و با تصرفاتی همسان و هم‌آهنگ کرده‌اند و بدین گونه که امروز هست فراهم آورده‌اند و حتی برخی قسمت‌های کهنه‌تر را نشان

1- Péan

2- Humên

3- Humenaios

4- Threynos

5- Thrène

داده‌اند. از آن جمله کسی از دانشمندان اروپا معتقد بوده که کتاب ایللیاد شانزده روش مختلف دارد و هر روش از آن از سراینده دیگری است و بدین‌گونه بجای آنکه آن را مطابق نسخه‌های رایج به بیست و چهار سرود تقسیم کنند باید به شانزده سرود تقسیم کرد. امروز این عقیده دیگر چندان معتبر نیست. با این همه هنوز تردیدی درباره شخص هومر و ایللیاد و ادیسه در میان هست و برخی معتقدند که هومر نام گوینده‌ای نیست بلکه اصطلاحی است برای این‌گونه اشعار.

بهترین راه برای روشن کردن این مطلب پیچیده مطالعه دقیق در متن ایللیاد و ادیسه است و در این مقدمه هر دو منظومه ایللیاد و ادیسه بدین‌نظر تجزیه شده است.